

Alexandre Pedro &
Wim de Gelder

Mijn naam is Leu

ALFABET UITGEVERS

2025

1

MIJN ZOON, MIJN ZOON!

Groningen, 2022, Kipanda Bunga, 1988

Ik zie alles. Ik zie iedereen. Maar nu nog niet. Het spreekwoord zegt: wie luistert, weet meer. En dat is wat ik doe dit laatste uur van de nacht: luisteren. De regen is opgehouden, maar van de daken en bomen vallen nog druppels. Hoor! Daar is het weer: het kreunen van de oude mensen die elke dag op de plantages werken. Hun afgematte lichamen doen overal pijn. Ze brengen de nacht door met een bak laagvuur onder hun bedden. De bedden hebben een lattenbodem met een bamboemat, de warmte van het smeulende vuur vindt haar weg er makkelijk doorheen, masseert hun ruggen en probeert de pijn te verlichten. Toch houdt hun kreunen nooit op. Alsof ze bang zijn dat ze anders niet gevonden worden – dat de warmte hen in de steek zal laten.

Nu de regen is gestopt, gaan er weer deuren open. Geen enkele deur kan worden geopend zonder te kraken. Iemand loopt naar buiten om te gaan plassen onder een boom. Ineens is daar de schreeuw van een uil. Zo dichtbij. Nog een keer en nog een keer. Dan verdwijnt het geluid richting de bossen. Uilen zijn boodschappers van slecht nieuws, dienaren van boze geesten. Even later loopt een man schreeuwend langs de huizen: *'A yenu ndoki! A yenu ndoki! Jullie heksen! Jullie*

heksen! Stop met mij te beheksen, jullie die bezig zijn mij iets aan te doen!’

Het dorp is een gelovig dorp. Als straks de dag aanbreekt, is het zondag en gaat iedereen naar de kerk. Maar ’s nachts gaan de demonen rond en moet het kwaad bezworen worden.

Het dorp ligt tegen een heuvel. Naar het westen, noorden en oosten zijn bossen, maar naar het zuiden, voorbij een tweede, lagere heuvel, strekt een opener landschap zich uit. Daar loopt de weg naar Vila dos Buengas. Er stromen twee rivieren langs de heuvel, een aan de westkant, een aan de oostkant.

Achter de oostelijke rivier, die Matsenda heet, ligt een berg. Als een kind groot genoeg is en de afstand kan lopen, wordt het op een dag door zijn ouders meegenomen om de voetafdrukken te zien die ooit met veel kracht op de rotsen zijn neergezet door Kapanda Mbunga, mijn over-over-over-grootvader, die het dorp heeft gesticht en het zijn naam heeft gegeven: Kipanda Bunga.

Ver achter de berg, op kilometers afstand van het dorp, waar de grond vruchtbaar is en bewerkt kan worden, zijn de plantages. De mannen oogsten koffiebonen, kalebassen, ananassen en sinaasappels, de vrouwen cassave, pompoe-
nen, bonen, allerlei kleine vruchten, pinda’s. Elke man heeft de beste palmwijn.

De rode zon verschijnt boven de berg. Overal lopen groepjes mannen, vrouwen, kinderen het dorp uit om zich te gaan wassen in de rivier. Straks trekken ze hun mooiste kleren aan. Verschillende koren zijn al in de kerk aan het oefenen, het zingen klinkt tot in de verst gelegen huizen.

Ik zie mijn moeder, mijn broertje Mangumba en zijn vrouw Lungieki met hun pasgeboren kind. Ik zie mijn oom,

mestre Alexandre, die pastor is en thuis Leu Ukani heet – naar wie ik ben vernoemd. Ik zie *tio* Carvalho, die door de rebellen verlamd is geschoten en zich alleen nog schuivend kan voortbewegen. Ik zie ze allemaal, maar zelf word ik door niemand gezien.

Ik ben er niet meer. Drie weken geleden heeft een handelaar het nieuws van mijn dood naar het dorp gebracht. Hij had het gehoord van een andere handelaar, die het had gehoord van een handelaar die in Luanda was geweest. Hij had de namen genoemd van jongens die zouden zijn gesneuveld in de strijd van het leger tegen de rebellen. Hij had gezegd dat er ook een zoon van *mestre* Alexandre was omgekomen en omdat iedereen wist dat er geen zoon van *mestre* Alexandre aan het front zat, had men geconcludeerd dat ik het wel moest zijn. Ik was zo vaak met mijn oom in de omliggende dorpen geweest dat de mensen daar niet anders wisten dan dat ik zijn zoon was.

Telefoonverbindingen zijn er niet in ons dorp. Heel soms komt er een brief. Dat is het. Maar berichten zijn er wel. Ze worden aan iemand meegegeven als een boodschap of als een geschenk, iemand van wie niet alleen wordt geloofd dat hij de reis zal maken maar vooral dat hij terugkomt. Je kunt je bericht natuurlijk ook meegeven aan de muggen. Die zijn overal en komen altijd terug.

Drie weken heeft men gewacht. Toen er geen andere berichten kwamen, besloot men dat het waar moest zijn: ik ben omgekomen in de strijd. Alleen oom Carvalho weigert het te geloven. ‘Hij leeft nog!’ blijft hij maar tegen mama zeggen. ‘Hij leeft!’ Maar oom Carvalho, zie hoe hij zich voortbeweegt...

In de rouwtijd werd het eerste kind van Mangumba geboren, een zoon! Mijn neefje. Vandaag wordt hij gedoopt. Zoals

dat gaat bij ons in het dorp zal hij nu mijn naam krijgen. *Mestre* Alexandre heeft besloten dat herdenking en doop zullen plaatsvinden in dezelfde dienst.

De zoon van Mangumba is door zijn moeder Lungieki naar het huis van mijn moeder gebracht. Zij doet het kind in bad en trekt hem mooie kleren aan. Daarna gaan ze naar de kerk. Zie mama lopen! Twee kinderen draagt ze bij zich: haar kleinzoon op haar arm, haar oudste zoon in haar hart.

De voorste rijen in de kerk zijn gereserveerd voor de naaste familie. Vlak daarachter zitten allemaal oma's en tantes. In een hoek achterin, achter de andere gemeenteleden, zit oom Carvalho op de grond.

Vrouwen komen naar mama toe, omhelzen haar, feliciteren haar opnieuw en spreken nog een keer woorden van troost, vooral woorden van troost, want het leven van haar kleinkind is nog maar net begonnen maar het leven van haar oudste zoon bestond twintig jaar. 'Dit is niet zoals het hoort,' zegt mama bij elke omhelzing, 'een moeder hoort haar kind niet te verliezen.'

Mestre Alexandre komt binnen. Hij is gekleed in een rood-wit gewaad dat tot de grond reikt; over zijn schouders ligt een rode sjaal. Hij loopt naar mama toe en gaat zonder iets te zeggen naast haar zitten. Het rumoer van de aanwezigen begint te verstommen, kinderen houden op met rennen en gaan naar hun moeders. Even later is iedereen stil. *Mestre* Alexandre staat op van zijn plaats, legt zijn handen op de schouders van Mangumba, kust het voorhoofd van het kind dat rust op mama's arm, loopt richting het altaar. Dan draait hij zich om naar de gemeente. Terwijl hij zijn rechterhand boven zijn ogen brengt, kijkt hij rond als een verspieder. De gemeente houdt de adem in. Mama, oma, tante Luzolu en tante Ximba doorbreken de stilte door te gaan hummen.

Achter in de zaal humt oom Carvalho mee, terwijl zijn hoofd beweegt op het geluid. *Mestre* Alexandre laat zijn hand zakken. In gebed verzonken valt hij op de knieën. Het hummen stopt. Alleen de grote vogels op het golfplaten dak zijn nu nog te horen, het krassende geluid van hun poten als ze landen of heen en weer rennen, het geklap van hun vleugels, hun gekrijs.

‘Lieve kinderen van Jezus,’ zegt *mestre* Alexandre eindelijk. Hij is weer gaan staan. ‘Kan verdriet ook blijdschap hebben? En heeft blijdschap ook verdriet?’ Iedereen ziet hoeveel moeite het spreken hem kost.

Oma probeert hem bij te staan.

‘Spreek, mijn zoon!’ roept ze hem toe. ‘Spreek!’

Maar *mestre* Alexandre barst in huilen uit, hij, pastor van het district Buengas, die is voorgedaan in meer dan duizend diensten, die meer dan honderd kinderen heeft gedoopt en ontelbaar veel mensen begraven, hij kan in deze dienst niet spreken. Hij kan onze namen niet noemen.

De koorleider roept de gemeente op om te gaan staan en te zingen. Het is het indrukwekkendste zingen dat Kipanda Bunga ooit heeft gehoord. Ondertussen wordt de tweede pastor naar voren geroepen. Hij, *mestre* Augusto, zal de dienst leiden.